

КЛУБ НА НЕСТОПАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ – ТЪРГОВИЩЕ

Р България, Търговище, ул. “30 януари” №1, ет. III, ПК 177, тел. (+359) 0601/6-34-25
E-mail: clubngo@abv.bg; www.clubngo.org

Подкрепа от общността за отглеждане на децата в семейна среда: комплексен подход

Основен акцент на модела е, че разбираме важността на **семейството и общността** в живота на децата и младите хора!

Област (въведение)

Биологичното семейство е най-доброто място за отглеждане на всяко дете!

За постигането на тази цел страната ни е приела редица законови и подзаконови актове, вкл. и Визия за деинституционализация. Постигането на целите, които си поставя Визията, налага необходимостта от по-ефективна работа за „затварянето на входа” към институциите. На практика обаче броят на децата, изоставяни от биологичните си родители, не намалява. Макар и разрастваща се, приемната грижа все още не е в състояние да поеме всички деца, които имат нужда от отглеждане в семейна среда, и най-вече новородените. Затова нашият модел е ориентиран към семейства от ромската общност, в които има висок риск от изоставяне или negliжиране на деца. Изборът на тази целева група е обоснован от много фактори, почиващи както на статистически данни /броят на изоставените ромски деца е най-голям/, така и на анализа от дългогодишната ни работа в тази общност. Изборът ни отговаря и на целите на Областната и общински стратегии за социални услуги, в които деинституционализацията е изведена като един от основните приоритети, а работата с уязвими общности, вкл. и ромската – като друг основен приоритет.

Описание на проблемите

Хората, към които е ориентиран модела, са онези семейства от ромската общност, които, по различни причини, са останали извън обсега, /или не са се повлияли до момента/ от действащите социални услуги. Във всяка общност, а най-вече в ромската, има една не голяма част семейства, при които грижата за децата се свежда до голяма степен в грижа за физическото им оцеляване. Нашият опит показва, че една от основните причини за изоставянето на децата е факта, че със семейството започва да се работи „пост фактум” – т.е., когато вече е взето решение за изоставяне. Това пък от своя страна се случва, защото системата за социална подкрепа не включва /поне не регламентирано/ ежедневна превантивна работа „на терен” – в махалата, в селото, на сметището - във всички компактни общности, в които са съсредоточени семейства в риск.

Друга съществена причина за ниската ефективност на превенцията е „едностранната” подкрепа, която се оказва на семейства, при които има риск от изоставяне и negliжиране на деца. Напр. – ЦОП-овете работят за повишаване на родителския капацитет, социалните служби – за осигуряване на минимален жизнен стандарт, училището – за включване в образователната система и т.н. В повечето случаи всички тези структури работят поотделно, според своите си правила. И чак когато се стигне до „изоставяне”, или до прецедент, се правят опити за обединяване на усилията, като в много случаи това по- скоро е обединяване на информацията

за случая, а не на ресурсите. На практика, съществуващите към момента форми на подкрепа, включително и институционалната, се оказват безрезултатни в по-голям процент от случаите.

Пример: Снежана, сега на 23 години, е майка на три деца, като най-голямото е на 5 години. С първото забременява, докато е в Дома за деца, лишени от родителски грижи Попово. Получава подкрепа за задължането му от КСУДС Търговище. След 1 година ражда второ дете. След още 1 – и трето, което е със сериозно увреждане. Въпреки, че прави опити да се грижи за децата си, през лятото на 2010 година по решение на ОЗД Търговище те са взети от нея, като двете по-големи са настанени в ДДЛРГ-Омуртаг, а най-малкото, което е с ДЦП – в СМСГД Търговище. В момента Снежана работи в Германия, а двете по-големи деца са в приемно семейство. Майката категорично заявява своето желание и намерение да си вземе децата, но към момента няма необходимите условия. По наше изчисление за отглеждането на трите деца държавата прави разходи, не по-малко от 1500 лева месечно. Ако част от тази издръжка по подходящ начин се насочи към майката, децата биха имали друга съдба!

Към момента в Търговище се предоставят услуги, насочени към различни уязвими групи, вкл. деца и семейства. Всички те работят над капацитета си. Услугата „**Център за семейно планиране и превенция на изоставянето на деца (с мобилни екипи за областта)**” е планирана за стартиране 2013 г., а услугата „**Център за развитие на уязвими общности**”, чиято целева група ще бъдат Етнически общности в неравностойно положение – за 2014 г. Включването на тези две социални услуги в стратегиите на областта и общината доказва необходимостта от устойчива целенасочена работа за отглеждане на децата в семейна среда.

Резюме на модела

Този модел представлява свързващо звено, **МОСТ** между семейството в риск от една страна и от друга страна - институции, социални услуги, политики, и местна власт. Той прилага разнообразни инструменти и подходи, които осигуряват подкрепа на две нива:

- На ниво специалисти – чрез работата на социални работници, психолози и други професионалисти;
- На ниво общност – чрез включване на социални посредници от общността, на разширеното семейство и на местните лидери;

Задължително условие е комплексната работа с цялото семейството. За прилагането му е необходима организация/структура/звено, което да организира всички дейности на всички етапи, описани по долу. За успешно прилагане на модела са необходими и следните други условия:

- Взаимно доверие между доставчика на услугата и потребителя;
- Познаване на конкретните проблеми на съответното семейство;
- Ежедневна (постоянна) подкрепа за период от 1 до 2 години;
- Използване на човешкия ресурс на самата общност, вкл. и ромски медиатори
- Осигуряване на допълнителен ресурс за задоволяване на конкретни нужди;
- Работа на терен – в дома, на улицата, в квартала;
- Осигуряване на специализирана подкрепа според конкретните нужди – медицинска, образователна, правна, и други.

Моделът разширява допирните точки на семействата в риск с целия набор от социални услуги в общността. Той осигурява комплексна подкрепа чрез обединяване ресурсите на всички заинтересовани страни /местна власт, НПО, институции, разширеното семейство, представители на съответната общност/. По принцип този модел използва част от регламентите, включени в действащата нормативна уредба. Той обаче включва и още «заинтересовани» страни, които в по-вечето случаи са от ключово значение за успех. Това са:

- представител на самата общност – в случая, социалния посредник за съответното населено място. Макар и без специално образование, соц.посредник е носителят на най-пълната и достоверна информация за семейството и за неговия родителски капацитет. Задължителен елемент е посредника да бъде обучен КАК и КОГА да подкрепя, както и в кои случаи задължително да търси включването на специалист или член на екипа;

- представител на разширеното семейство или на общностната среда, в която живее семейството – съседи, неформални лидери, хора с авторитет пред съответното семейство, с което работим. Те също трябва да бъдат обучени, вкл. и към кого да се обърнат за допълнителна подкрепа.

Друг основен подход в модела е акцента върху капацитета на родителите, от които зависи благосъстоянието на децата. Ако родителския капацитет е недостатъчен, се приема, че застрашено е не едно или друго тяхно дете, а всичките деца на това семейство. Анализират се факторите, които застрашават живота или пречат добрата грижа към децата: - жилищни условия, доходи, образование и квалификация, здравословно състояние на родителите, подкрепа от близки и други. Изработва се ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ, в който включваме реалистични и конкретни дейности.

Конкретни сфери на приложение

Моделът може да бъде приложен от организации, които са ситуирани в общността и се ползват с авторитет в тази общност и пред институциите. За да бъде прилаган този модел по-ефективно, добре е той да бъде част от обща програма за подкрепа и развитие на общността. Моделът се прилага при семейства, които по една или друга причина се намират в крайно рискована ситуация, в която всички други институционални механизми за подкрепа не работят. Този модел може да стане основополагаща част на дейностите на общностните центрове, които ще бъдат изградени по проекта за социалното включване. В този център може да бъде базиран екипът от ромски медиатори, които да осъществяват непосредствената връзка на услугите в него с рисковите семейства.

Ефективност и въздействие

В периода на прилагане на този модел /около 18 месеца/ от Клуба на нестопанските организации Търговище са подкрепени над 60 семейства с по 3 и повече деца, в които е подобрена грижата за децата. В резултат на този модел 3 деца не са оставени в институции и растат при биологичните си родители; предотвратено е принудително настаняване в институции поради лоша грижа на 9 деца; 4 деца са настанени в приемни семейства; за 15 деца е осигурена квалифицирана здравна грижа; за 20 деца е осигурена допълнителна подготовка за училище /”лятно училище” за деца на 6 и 7 години/; 20 семейства са получили материална подкрепа в най трудните зимни месеци под формата на храна, санитарни материали, лекарства и памперси; подобрени са жилищните условия в домовете на 34 семейства от целевата ни група; осигурено е включване във временни програми за заетост на 4 души. Обучени са 4 социални посредници от самата общност, както и други 20 представители на общността. Осигурена е специализирана медицинска и юридическа подкрепа. Привлечени са допълнителни ресурси от 4 други НПО /Фондация „Хабитат” – безлихвени кредити; БЧК и Фондация Лале – храна, лекарства, памперси; Движение на българските майки, Ротари клуб и цялата Търговищка общност – дрехи, играчки, колички и т.н./ За организацията на услугата работи екип от 4 души, включващ: ръководител, социален работник, консултант и счетоводител. Качествените промени, настъпили в целевата група в резултат на прилагането на модела са: - взаимно доверие, поемане на задачи, повишена отговорност, споделяне на отговорности.

Индиректни резултати от прилагането на модела:

- Участие на екипа в разработването на общински проект за изграждане на Общностен център за работа с тази целева група и прилагане на елементи от настоящия модел;
- В резултат на нашата интервенция се наблюдава по-стриктно изпълнение на задълженията по закон на съответните институции;
- Наблюдава се и променено поведение на целевата група – семействата се обръщат към организацията преди да потърсят услугите на институции, защото знаят, че при нас ще получат реална подкрепа.

Технология на успеха

В работата по превенция на изоставянето и negliжирането на деца в семейства от ромската общност задължително трябва да бъдат включени следните **участници**:

- екип от експерти, предоставящи специализирана подкрепа – социални работници, психолози, медицински специалисти и т.н.
- представители на самата общност – обучени социални посредници; други представители от общността, в която работим – съобразно случая това могат да бъдат съседи, роднини, хора, на които семейството има доверие, лидери;
- други НПО и организации, които предоставят различни социални услуги или могат да осигурят допълнителен ресурс;
- институции, които работят с деца и семейства в риск - (ОЗД, ДСП, местна власт)

Стъпки:

- опознаване на семейството;
- спечелване на доверието на „значимите“ членове – родители, по-големи деца;
- изработване на план за действие – конкретен, за не повече от 3 месеца, с възможност за коригиране, допълване или промяна;
- осигуряване на необходимия ресурс за изпълнение на плана – в зависимост от констатираните потребности;
- изпълнение на набелязаните дейности за подкрепа – с подробно и ясно информиране на потребителя защо се прави, кой го прави, какво следва от това;
- осигуряване на необходимата подкрепа и участие на социалните служби;
- задължителен контрол и обратна връзка от предприетите действия – какъв е резултатът, какво още не е направено, каква трябва да бъде следващата стъпка.

Логистика и управление

- Минимум ежеседмични срещи с потребителите;
- работата се върши основно на място – в дома, в училището на децата, на улицата, в квартала;
- обсъждане на всеки случай и всяко действие в екипа;
- търсене на специализирана подкрепа при необходимост;
- осигуряване на всякакъв допълнителен /предимно материален/ ресурс – дрехи, обувки, ученически пособия, лекарства, детски колички, памперси и т.н.;
- поддържане на постоянен контакт с другите заинтересовани страни – ОЗД, ДСП, училище, лекарски практики, специалисти.

Сравнителни предимства на модела пред други

Основен критерий за ефективност е факта, че все повече семейства получават комплексна подкрепа директно при нас. Друг критерий е подобрената грижа за децата в семействата, с които работим. Смятаме, че този модел е ефективен, защото той е свързващо звено между различни услуги и тяхното обединяване в работата по конкретния случай. За разлика от други социални услуги, които работят в много тесни законови рамки, този модел дава възможност за гъвкава, креативна, съобразена с индивидуалността на всеки отделен случай подкрепа. Модела позволява при необходимост да се създадат друг тип взаимоотношения между потребителя и доставчика, които понякога могат да бъдат оприличени като взаимоотношения между деца и родител, или като взаимоотношения между приятели и единомишленици. Така ни възприемат и голяма част от семействата, с които работим.

Друго предимство на модела е възможността за привличане на допълнителен материален и финансов ресурс, вкл. и чрез финансиращи програми, които осигуряват средства за изпълнение на някои от планираните подкрепящи дейности – подкрепа за включване в образователната система, здравна подкрепа.

Възможности за прилагане в бъдеще и надграждане

В рамките на Община Търговище предлагания модел може да продължи да се прилага в сега изграждащият се Общностен център за деца и семейства от рискови общности, част от който ще е и за превенция на изоставянето на деца. Клубът на НСО продължава да надгражда и разширява услугите, които предоставя, като ползва опита на Фондация „Карин дом” Варна, Национална мрежа за децата и други партньорски организации.